

Theater

do 16.05.2024 – Cc Strombeek

Dwarskijker

de Roovers

Een hedendaagse
versie van
De Misanthrop
van Molière

*“Wie in de stroom van
een gesprek stapt, moet
niet verbaasd zijn dat de
piranha’s der praatplicht
zijn oor afbijten.
Indonesisch
spreekwoord. Niet
persoonlijk bedoeld.”*

Een gevreesde blogster is het middelpunt van een bont allegaartje kunstenaars. In haar woning in de grootstad ontvangt ze vriend en vijand voor gesprekken en feestjes. Zonder een blad voor de mond te nemen, spuit ze haar snedige commentaar op de vele artistieke zielen die haar salons bijwonen. Niemand blijft gespaard. Maar hoeveel absolute eerlijkheid kan een mens aan? Hoelang blijven de weinige vrienden die ze nog heeft haar commentaar slikken? Ze heeft één zwakke plek: haar liefde voor de veel jongere kunstenaar Sasha. En hoewel hij op haar kap leeft en graag uitweidt over conceptuele kunst, vergeeft ze hem alles. Ze droomt van een leven samen met hem. Maar misschien is de prijs van de eerlijkheid wel een eenzaam bestaan.

Met *Fraulein Agnes* schreef de Duitse schrijfster Rebekka Kricheldorf een hedendaagse versie van *De Misanthrop* van Molière. In een wervelende en scherpe taal schreef ze deze bijtende, satirische komedie die de Roovers nu voor het eerst opvoeren in onze contreien. Ze schetst een wereld van schijn, in een tijdperk waarin we allemaal willen behagen en onze ego’s willen laten schitteren.

Duur voorstelling: 1u40'

Tekst Rebekka Kricheldorf (vertaling Els Snick, UGent en de Roovers) | **Van en met** Bartel Busschaert, Robby Cleiren, Sara De Bosschere, Manizja Kouhestani, John Nijibizi, Luc Nuyens, Sofie Sente & Mil Seynaeve | **Een productie van** de Roovers spelen vzw | **Foto's** Stef Stessel

deroovers.be

In *Dwarskijker* gaan de Roovers aan de slag met *Le misantrophe* van Molière. Of beter: met de hervertelling *Fräulein Agnes* van Rebekka Kricheldorf. De Duitse toneelschrijfster bracht de komedie naar vandaag, zoomt in op de kunstscene en kiest, in tegenstelling tot de Franse meester, voor een vrouw in de hoofdrol. Is Agnes een mensenhater, een sociopaat of een überoprechte dwarskijker? 'Ze is vooral een eenzaam mens', zegt maker en actrice Sofie Sente, die Agnes vertolkt.

Molière zet de (hypocrisie van de) hogere kringen van het 17e-eeuwse Frankrijk te kijk. Kricheldorf plant haar 'mensenhater' in het artistieke milieu, waar theatermakers uiteraard toe behoren. Jullie zagen er geen graten in om jullie vrolijk te maken over de eigen scene?

Toch wel, maar pas in tweede instantie. In eerste instantie vonden we dat fantastisch, maar vervolgens sloeg de angst ons even om het hart. We zijn als theatermakers an sich al een geveiseerde soort – toneelgezelschappen worden al te gemakkelijk weggezet als linkse, elitaire subsidieslurpers. Wij vroegen ons ernstig af: zou *Dwarskijker* nestbevuiling betekenen?

Toen en daar gearzeld om toch voor Molière te gaan?

Op dat moment zijn we Molière zelf weer gaan lezen en gingen we inderdaad twijfelen omdat we allemaal verliefd werden op *Le misantrophe*, mede vanwege de afstand. Met hoofdfiguur Alceste maakte Molière de leugens, uiterlijkheden en frivoliteiten uit de bourgeoisie belachelijk. In een bewerking zou je 'de mensenhater' overal kunnen laten spelen: in een ziekenhuis, op een school, in de bankwereld. De omgeving is er slechts decorum.

Toen bedachten we: net door een gezonde portie zelfspot zijn we de andere spotters voor. Met *Dwarskijker* nemen we een soort van voorslag: denk maar niet dat wij onszelf altijd zo au sérieux nemen. Maar daar gaat het eigenlijk niet over.

Waarover gaat *Dwarskijker* wel?

Het stuk gaat over waarheid en leugen, over in hoeverre je je verantwoordelijkheid opneemt, in hoeverre je consequent bent en kunt zijn; over in hoeverre je in het leven blinde vlekken hebt.

Deze zin van de Duitse schrijfster Ingeborg Bachman is cruciaal: 'Die Wahrheit ist dem Menschen zumutbar' – de mensen kunnen de waarheid aan.

Wij leven in een wereld waar leugen tot een soort commercie is geworden. Agnes zegt op een bepaald moment: 'Uiteindelijk weten we niks meer over elkaar, want we liegen over onze angsten en onze vreugden en we denken dat we vertrouwelingen zijn, maar we zijn vreemdelingen voor elkaar.'

Posten en tonen we onze geweldige levens niet op social media, op Instagram? Daar zit zoveel schijn in! De tristesse van het leven, die zo inherent en belangrijk is, wordt binnenskamers verteerd. Ze kan gevaarlijk beginnen te gisten en ontsporen.

Toen beseften we: het is goed om deze *Dwarskijker* te maken. En: het is fijn om deze hedendaagse toneelschrijfster te ontdekken.

Konden jullie haar spreken?

Wij konden haar interviewen. Voor Rebekka draait alles om de vraag die Agnes' vriendin Fanny opwerpt: hoeveel eerlijkheid is menselijk? Waar liggen de grenzen tussen eerlijkheid en grofheid? Of andersom: wanneer verandert een gemiddelde hoeveelheid onschuldig sociaal liegen in laf opportunisme?

Waarom besloot Kricheldorf van Molières Alceste een Agnes te maken? Wat zijn de gelijkenissen, wat de verschillen?

Omdat ze vaststelde dat de machtige criticus in Duitsland nog steeds een man is, naar wie wordt opgekeken, zet Rebekka een hedendaagse blogster in the picture. Agnes maakt zich onmogelijk door als recensent te zeggen en schrijven wat ze echt meent. Ze is hard in de leer. Ook buiten haar kritieken verdraagt ze geen oneerlijkheid.

Agnes is beslist de vrouwelijke versie van de consequent eerlijke Alceste. Al maakt Kricheldorf Agnes kwetsbaarder, menselijker in haar kleinheid dan Molière zijn Alceste, die onontkoombaar is, theoretischer als figuur, een soort premisse.

De twee personages delen ook dezelfde blinde vlek: de liefde. Alceste wordt verliefd op de lichtzinnige leeftijdsgenote Célimène. De wat oudere Agnes is gevallen voor de jonge kunstenaar Sascha.

Agnes is slimmer geschreven dan Alceste. Ze maakt omschrijvende bewegingen waar Alceste zich onmiddellijk bloot geeft: hij is botter en neurotischer in zijn dwingendheid naar zijn lief toe.

Dat die wijze blogster de introspectie mist, maakt haar menselijk. Liefde maakt blind, jawel. Verliefdheid is hier sterker dan en biedt een mooi tegenwicht aan haar slimmigheid.

Is Agnes een mensenhater? Of een sociopaat, zoals haar ex Adriaan zegt?

Ze is een dwarskijker, maar vooral een eenzaam mens. Het is met haar als bij de Amerikaanse kunstenaar Andy Warhol – wij lazten *De eenzame stad* van de Britse schrijfster Olivia Laing. Warhols atelier zat altijd vol. Iedereen kreeg eten en drank en drugs; en hij maakte kunst met hen, maar eigenlijk was hij super eenzaam.

Agnes stelt, net als Warhol, haar eigen familie samen. En daar gebeuren, net als in biologische families, allerlei dingen: van vertrekken met slaande deuren en terugkomen tot vreemdgaan.

Als je alles altijd zo scherp ziet als Agnes, dan heb je gewoon een verzachtende omgeving nodig om de wereld aan te kunnen. Agnes is even genereus als Warhol: iedereen mag blijven borrelen, eten en logeren. Het enige wat zij vraagt, is eerlijkheid.

Dat blijkt niet zo'n eenvoudig verzoek. Dat zal het publiek merken.

Het is zoals Fanny tegen Agnes zegt: 'Juist die lelijkheid, die tekortkomingen maken mensen menselijk.' De grote vraag van het stuk is zonder twijfel: is rigoureuze eerlijkheid wel leefbaar?

Niet voor haar zoon Orlando. Agnes spaart hem, ondanks haar liefde voor de jongeman, bepaald niet. Ze maakt zijn cd met de grond gelijk.

Hoe ze met haar zoon omgaat is een hele moeilijke. Als moeder wil ze hem de juiste waarden meegeven in de opvoeding. Ze wil haar zoon zo sterk mogelijk maken. Dat is haar overtuiging: 'Ik ben kritisch tegenover mezelf en ik wil dat mijn kind ook op die manier in het leven staat.'

De vernietigende recensie is voor haar net een bewijs van haar liefde. Agnes zegt ergens: 'Je mag de mensen hun kans op zelfkennis niet ontnemen.'

Maar: je mag de mensen ook hun kans op groeien niet ontnemen. Agnes maakt in haar spijkerharde blog ook de geaardheid van haar zoon openbaar. Zo'n jongen die nog niet uit de kast kwam, heeft recht op falen en zelf ontdekken hoe zijn parcours zal lopen. Daar is ze super dwingend, niet respectvol, cru.

Gefrustreerd, noemt haar zoon haar.

Zij antwoordt: 'Ik ben niet gefrustreerd. Ik ben veeleisend.' Agnes heeft zelf ooit een roman gepubliceerd die geweldig goed werd ontvangen in de pers. Ook al waren de recensies unaniem lovend en gingen de verkoopcijfers van het boek door het dak, zij was niet tevreden over de kwaliteit en trok zich vervolgens terug.

'Ik ben gestopt', zegt ze, 'en dan moet ik maar toelaten dat iedereen van alles maakt dat niet goed genoeg is en daar mag ik dan niks over zeggen? Iemand moet het ondankbare werk op zich nemen om rommel rommel te noemen.'

Nog één aspect moeten we aansnijden: de humor. *Dwarskijker* werkt de hele tijd heerlijk op de lachspieren.

Dwarskijker is komedie pur sang, wel met een maatschappelijk zeer relevante vraagstelling. Een goede komedie draagt een enorme tristesse in zich en maakt de waarheid verteerbaar. Er zit veel ironie in het stuk en soms wordt die sarcasme.

In *Dwarskijker* is de humor nooit gratis. Komedie hoeft niet plat te zijn. Komedie doet aan introspectie op een zachtere manier en heeft te maken met timing en een bepaalde gevoeligheid.

Denk je dat Agnes verandert 'na het stuk'?

Die vraag stelden we ook aan de auteur. Dit is wat Rebekka antwoordde: 'Voor Agnes ben ik niet zo optimistisch. Ik weet niet of er voldoende zelfkennis is om een gezonde catharsis te beleven en het opnieuw te proberen met haar medemensen. Het lijkt me waarschijnlijker dat ze een kat koopt en alleen sterft.'

Fragmenten uit interview met Sofie Sente
© Martine Cuyt, Cultuurhuis de Warande